

Методологія морської делімітації у рішенні міжнародного суду ООН "Румунія проти України"

УДК 341.645.2

Дмитриченко І. В. (Dmytrychenko I. V.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Дослідження присвячено аналізу методології морської делімітації у світлі рішень Міжнародного Суду ООН та міжнародних арбітражів, зокрема рішення Міжнародного Суду щодо морської делімітації у Чорному морі (Румунія проти України).

Ключові слова: *методологія морської делімітації, еквідистанційна лінія, релевантні обставини, тест на диспропорційність.*

The study is dedicated to the analysis of legal delimitation methodology in the light of the judgments of the International Court of Justice and International Arbitration Tribunals, in particular in the Case concerning Maritime Delimitation in the Black sea (Romania v. Ukraine).

Key words: *delimitation methodology, equidistance line, relevant circumstances, disproportionality test.*

Вирішення прибережними державами спірних питань в сфері морської делімітації у Міжнародному Суді ООН (МС ООН) та міжнародних арбітражах є нормальною і поширеною практикою [1]. Міжнародні судові й арбітражні рішення щодо розмежування морських просторів між протилежними або суміжними державами поглиблюють розуміння принципів та норм морської делімітації і суттєво впливають на міждержавну практику.

Вітчизняними вченими-міжнародниками найбільш уважно досліджувалися перші міждержавні спори в сфері делімітації, які розглядалися МС ООН: справа щодо розмежування континентального шельфу Північного моря (*North Sea Continental Shelf Cases*, 1969) і англо-норвезька справа щодо рибних ресурсів (*Fisheries Case*, 1951) [2]. У зарубіжній науковій літературі ґрунтовно проводився аналіз й інших рішень МС ООН і міжнародних арбітражів,

які були ухвалені протягом 80-х та 90-х років із урахуванням тенденцій розробки делімітаційних положень на III Конференції ООН з морського права і результатів її роботи. Практика розгляду делімітаційних спорів та її вплив на справедливе розмежування морських просторів досліджувалася західними вченими-міжнародниками: Б. Квітковською (Нідерланди) [3], А. Елферінком (Нідерланди) [4], П. Вейлом (Франція) [5] та іншими представниками західної доктрини міжнародного права (М. Блечер, Д. Колсон, Л.Д. Нельсон, С. Рі, М. Фельдмен, Д. Черні).

Необхідно підкреслити, що рівень наукових досліджень зазначеної категорії справ в українській доктрині міжнародного права свідчить про недостатню увагу з боку вітчизняних вчених та практиків до вивчення сучасного досвіду МС ООН і міжнародних арбітражів стосовно розв'язання спорів між державами у сфері делімітації морських просторів. Крім того, Україна вже має власний досвід вирішення спірних питань морської делімітації у МС ООН. Йдеться про спір між Україною і Румунією щодо делімітації морських просторів у західній частині Чорного моря, який дістав свого вирішення у рішенні МС ООН від 3 лютого 2009 р. (***Romania v. Ukraine***).

16 вересня 2004 р. Румунія (після закінчення 24 раунду переговорів щодо морської делімітації) ініціювала розгляд справи у МС ООН проти України стосовно "встановлення єдиного морського кордону між двома державами в Чорному морі, що розмежовує континентальний шельф і виключні економічні зони, які їм належать" [6]. Румунія просила МС ООН "встановити відповідно до міжнародного права, особливо згідно з критеріями, зафіксованими у статті 4 Додаткової угоди до Договору про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 2 червня 1997 р., єдиний морський кордон між континентальним шельфом і виключною економічною зонами двох держав у Чорному морі" [6, 6].

Для доктрини міжнародного права справа ***Romania v. Ukraine*** привертає до себе увагу зверненням МС ООН до аналізу методології морської делімітації. Суд зазначив, що розв'язання делімітаційного спору має відбуватися за відповідними стадіями [6, 37]. Вперше ці стадії дістали свого обґрунтування у

справі делімітації континентального шельфу між Лівією і Мальтою (*Libya / Malta Continental Shelf Case*, 1985). Спочатку Суд встановлює тимчасову лінію делімітації, використовуючи геометричні методи, що найбільш придатні в умовах географії району делімітації. За умов делімітації між двома суміжними узбережжями, тимчасовою лінією є еквідистанційна лінія (рівновіддалена лінія), якщо об'єктивні обставини конкретної справи не вказують на її недоцільність. Після I Світової війни багато науковців займалися вирішенням проблеми геометричної побудови еквідистанційної лінії. Остаточно це вдалося здійснити англійському юристу С. Богсу, котрий дав визначення методу "практичного втілення принципу еквідистанції", як такому, що встановлює проходження "лінії, кожна точка якої є рівновіддаленою від найближчих точок на протилежних берегах". Він стверджував, що тільки така лінія є придатною для розмежування будь-яких морських районів [7, 588]. У випадку делімітації між державами з протилежними берегами, тимчасовою лінією є серединна лінія (медіана) між цими берегами. Суд підкреслив, що використання понять "серединна лінія" і "еквідистанційна лінія" не тягне за собою будь-яких юридичних наслідків, оскільки метод делімітації в обох згаданих випадках є однаковим. Серединна та еквідистанційна лінії мають встановлюватися від найбільш придатних точок на узбережжях двох заінтересованих держав, зокрема особлива увага повинна надаватися найбільш виступаючим і найближчим точкам узбережжя до району делімітації [6, 37]. Під час побудови тимчасової лінії, Суд в рамках своїх повноважень, може обирати так звані вихідні точки (base points), беручи до уваги думку обох сторін. Особливо потрібно враховувати, що географія району делімітації і розташування найбільш виступаючих у море вихідних точок двох сторін має відбитися на траєкторії проходження тимчасової лінії.

Отже, згідно із сталою міжнародною судовою юриспруденцією в сфері морської делімітації, що підтверджено в справі *Romania v. Ukraine*, першою стадією делімітаційного процесу є встановлення тимчасової еквідистанційної лінії. Слід підкреслити, що на цій початковій стадії під час побудови такої лінії Суд не враховує відповідні релевантні обставини (доречні або значущі обставини, які мають відношення до справи), оскільки лінія встановлюється

шляхом звичайної геометричної конструкції на підставі об'єктивних даних. Тому у справі **Romania v. Ukraine** Суд протягом першої стадії побудував тимчасову еквідистанційну лінію між суміжними узбережжями Румунії і України, яка в подальшому трансформується в серединну лінію між протилежними узбережжями сторін.

Розташування остаточної лінії має відповідати вимогам принципу справедливості, тобто справедливому вирішенню спору між сторонами, що ґрунтується на положеннях статей 74 і 83 Конвенції ООН з морського права 1982 р. Враховуючи концепцію справедливості, Суд під час другої стадії повинен встановити фактори, які вимагають здійснити коректування тимчасової еквідистанційної лінії з метою досягнення справедливого результату [6, 39]. Суд також акцентував увагу на необхідності застосування методу "справедливі принципи/релевантні обставини", оскільки для морських зон із "функціональною юрисдикцією" він може бути корисним для досягнення справедливого результату.

На фінальній (третій) стадії делімітаційного процесу, Суд має перевірити, що модифікована лінія (тимчасова еквідистанційна лінія, яка коректувалася з урахуванням релевантних обставин, або не зазнала такого коректування) не може призвести до несправедливого результату в наслідок диспропорції між співвідношенням довжини відповідних узбереж сторін і співвідношенням площ релевантних морських районів кожної держави (застосування так званого "тесту на диспропорційність". Так, у справі делімітації континентального шельфу між Лівією і Мальтою модифікацію тимчасової серединної лінії було здійснено за наявності фактору диспропорційності у довжині відповідних берегів сторін: Лівії – 192 милі, Мальти – 24 милі. Враховуючи принцип пропорційності, Суд зазначив, що розмежувальна лінія має знаходитися у північному напрямку від тимчасової лінії [1, 46]. У справі **Romania v. Ukraine** Суд на підставі застосування "тесту на диспропорційність" встановив, що співвідношення релевантних берегів Румунії і України складає 1:2,8. В свою чергу співвідношення площ релевантних морських просторів у Чорному морі між Румунією і Україною Судом визначено 1:2,1. Враховуючи такі результати, Суд

залишив без зміни тимчасову еквідистанційну лінію, яку в рішенні Суду було визначено як остаточну лінію делімітації в спірному районі Чорного моря.

Література:

1. *Дмитриченко І.В.* Практика застосування Міжнародним Судом ООН і міжнародними арбітражами принципів та норм морської делімітації: Навчальний посібник. – Миколаїв: "Атол", 2004. – 91 с.

2. *Борисов С.* Международный суд о территориальных водах: Решение суда 18 декабря 1951 г. // Советское государство и право. – 1952. – № 8. – С. 52-54.; *Блищенко И.П.* Прецеденты в международном праве. – М.: Междунар. отношения, 1977; *Колодкин А. Л., Розина Т. Д.* О разграничении континентальных шельфов в Северном море (По материалам сессии Международного Суда ООН // Океан, техника, право. – М.: Юрид. литература, 1972. – С. 98-113; *Корецкий В.М.* Избранные труды: В 2-х кн. / АН УССР. Ин-т государства и права; Редкол. В.Н. Денисов (гл. ред) и др. Т. 2 – К.: Наукова думка, 1989. – С. 380-394; *Свиридов Э.П.* Разграничение континентального шельфа в Северном море // Советское государство и право. – 1974. – № 10. – С. 106-110; *Шем'якін О., Короткий Т.* Про делімітацію континентального шельфу між Україною та Румунією // Право України. – 1998. – № 9. – С. 85-88.; *Вылегжанин А.Н.* Решения Международного Суда ООН по спорам о разграничении морских пространств. – М.: Юрид. лит., 2004.

3. *Kwiatkowska B.* The Contribution of the International Court of Justice to the Development of the Law of the Sea.- University of Stockholm, 1998. – <http://www.rgl.ruu.nl/english/isep/nilos-1a.asp>.

4. *Elferink Alex G. Oude.* The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation. – Dordrecht / Boston / London : Martinus Nijhoff Publishers, 1994. – 431 p.

5. *Weil P.* The Law of Maritime Delimitation – Reflections. – Cambridge: Crotius Publications Limited, 1989 – 327 p.

6. Case concerning Maritime Delimitation in the Black sea (*Romania v. Ukraine*): International Court of Justice. Judgment of 3 February 2009.

7. *Rhee Sang-Myon*. Sea Boundary Delimitation Between States Before World II // The American Journal of International Law. – 1982. – Vol. 76. – № 3.